

Uwaga: niedawno wprowadzono na tej stronie zmiany w oryginalnej wersji językowej . Strona w wybranej przez Ciebie wersji językowej jest obecnie tłumaczona przez nasze służby tłumaczeniowe.

angielski

Do tej pory przetłumaczono ją na następujące języki

Swipe to change

Przeprowadzanie dowodów

Belgia

1 Ciężar dowodu

1.1 Jakie zasady obowiązują w odniesieniu do ciężaru dowodu?

W belgijskim systemie prawnym istnieje podział na prawo cywilne i prawo handlowe. Prawo handlowe to prawo szczególne stosowane w odniesieniu do przedsiębiorców, natomiast prawo cywilne to prawo powszechne stosowane w odniesieniu do wszystkich podmiotów.

Przepisy prawa dowodowego w prawie cywilnym zawiera art. 1315 i nast. kodeksu cywilnego (Burgerlijk Wetboek/Code Civil). Katalog środków dowodowych jest zamknięty i zawiera ściśle określone dowody (szczegółowe informacje zawiera art. 5a).

Przepisy prawa dowodowego w prawie handlowym są uregulowane w art. 25 kodeksu handlowego (Wetboek van Koophandel/ Code de commerce).

Najistotniejszą cechą prawa dowodowego w prawie handlowym jest otwarty katalog środków dowodowych i swoboda ich doboru. Artykuł 25 kodeksu handlowego stanowi: „Niezależnie od środków dowodowych dopuszczalnych w prawie cywilnym, istnienie zobowiązań handlowych można również udowodnić na podstawie zeznań świadków we wszystkich przypadkach, w których sąd uzna to za dopuszczalne, poza wyjątkami mającymi zastosowanie w sytuacjach szczególnych. Przeprowadzenie transakcji zakupu i sprzedaży można udowodnić na podstawie przyjętej faktury niezależnie od innych środków dowodowych dopuszczalnych w prawie handlowym”.

Kwestie procesowe związane z dowodami w sprawach cywilnych i handlowych są uregulowane w art. 870 i nast. kodeksu postępowania sądowego (Gerechthelijk Wetboek/Code de commerce). Zgodnie z art. 876 kodeksu postępowania sądowego sąd musi rozstrzygnąć spór zgodnie z regułami dowodowymi mającymi zastosowanie do danego rodzaju sporu w zależności od tego, czy chodzi o spór w sprawach cywilnych czy handlowych.

Dowody na istnienie okoliczności faktycznych oraz dowody potwierdzające twierdzenia bądź zarzuty muszą zostać przedstawione przez stronę, która się na nie powołuje. Strona dochodząca wykonania zobowiązania musi wykazać jego istnienie. Natomiast strona, która występuje o zwolnienie ze zobowiązania, musi przedstawić dowód realizacji płatności lub dowód na istnienie okoliczności faktycznej potwierdzającej, że została ona zwolniona z tego zobowiązania (art. 1315 kodeksu cywilnego). W postępowaniu sądowym każda ze stron musi przedstawić dowody na istnienie okoliczności faktycznych, na których opiera swoje roszczenia (art. 870 kodeksu postępowania sądowego: „*actori incumbit probatio*”). Następnie strona przeciwna może obalić moc dowodową przedstawionych okoliczności faktycznych, o ile jest to możliwe i dopuszczalne.

1.2 Czy obowiązują zasady, które wyłączają konieczność dowodzenia niektórych faktów? W jakich przypadkach? Czy możliwe jest przedstawienie dowodu w celu obalenia szczególnego domniemania prawnego?

Dopuszcza się możliwość udowodnienia wszystkich faktów, jeżeli nie zagraża to naruszeniu porządku publicznego i bezpieczeństwa narodowego. Istnieją trzy ograniczenia dotyczące prawa do przedstawiania dowodów w toku postępowania. Po pierwsze, dowodzony fakt musi być istotny. Po drugie, dowodzony fakt musi być rozstrzygający, tj. wpływać na treść rozstrzygnięcia. Po trzecie, dowód na potwierdzenie danego faktu musi być dopuszczalny – nie może on naruszać prywatności, tajemnicy zawodowej czy poufności korespondencji.

Domniemania zasadniczo mogą być obalone przez stronę przeciwną. Jedynymi domniemaniami, których nie można obalić, są domniemania prawne niewzruszalne (*iuris et de iure*); przedstawianie dowodów w celu ich obalenia jest wręcz niezgodne z prawem. Domniemania prawne wzruszalne (*iuris tantum*) mogą być obalone przez dowody przeciwne: środki dowodowe dopuszczalne w tym celu są określone w prawie cywilnym, zaś prawo handlowe nie zawiera żadnych regulacji w tym zakresie.

1.3 Do jakiego stopnia sąd musi być przekonany o fakcie, aby oprzeć orzeczenie na istnieniu tego faktu?

Sąd musi być przekonany o słuszności argumentów przedstawionych przez strony. Sąd należy przekonać na podstawie dowodów i ich wiarygodności. Jeżeli sąd dojdzie do wniosku, że przedstawiony argument może ułatwić rozstrzygnięcie sporu oraz że argument ten w sposób wiarygodny odzwierciedla okoliczności faktyczne danej sprawy, przyzna temu argumentowi moc dowodową. Dany argument można uznać za dowód wyłącznie w przypadku, gdy sąd przyznał mu moc dowodową.

Moc dowodowa jest do pewnego stopnia pojęciem subiektywnym, podczas gdy dowód jako taki ma ściśle obiektywny charakter. Status dowodowy zależy od wymaganego poziomu wiarygodności dowodu. Środek dowodowy uznaje się z mocy prawa za dowód wyłącznie w przypadku, gdy cechuje się on wystarczającym poziomem wiarygodności, ponieważ sąd nie dysponuje swobodą uznania w tej kwestii. Sytuacja taka dotyczy dowodu z dokumentu. Jeżeli sąd zinterpretuje treść dokumentu pozyskanego zgodnie z prawem w sposób niezgodny z jego faktycznym brzmieniem, stanowi to naruszenie statusu dowodowego dokumentów urzędowych. Strona przegrywająca może powołać się na tę okoliczność jako podstawę skargi kasacyjnej do Sądu Kasacyjnego.

2 Postępowanie dowodowe

2.1 Czy dowód przeprowadza się zawsze na podstawie wniosku strony czy sędzia w niektórych przypadkach może również przeprowadzić dowód z urzędu?

Strona występująca z danym twierdzeniem musi być w stanie je udowodnić. W niektórych przypadkach sędzia może nakazać stronie, aby skorzystała z określonego środka dowodowego, na przykład złożenia oświadczenia pod przysięgą (art. 1366 kodeksu cywilnego). Sąd może, pod ściśle określonymi warunkami, żądać od strony złożenia oświadczenia pod przysięgą w celu uzależnienia rozstrzygnięcia sporu od takiego oświadczenia albo po prostu w celu ustalenia wysokości kwoty, którą należy zasądzić.

Sąd może przesłuchać strony i zarządzić przesłuchanie świadków, chyba że jest to zabronione na mocy obowiązujących przepisów (art. 916 kodeksu postępowania sądowego). Sąd może również zlecić sporządzenie opinii biegłego w celu ustalenia konkretnych okoliczności faktycznych lub uzyskania porady wymagającej wiedzy specjalnej. (art. 962 kodeksu postępowania sądowego).

2.2 Co się dzieje po przyjęciu wniosku dotyczącego przeprowadzenia dowodu?

Wniosek o przeprowadzenie dowodu musi złożyć jedna ze stron w ramach powództwa głównego lub interwencji ubocznej. Następnie sąd wydaje postanowienie, w którym może uwzględnić lub oddalić wniosek dowodowy, uzasadniając podjętą decyzję.

W przypadku porównania charakteru pisma (art. 883 kodeksu postępowania sądowego) lub podejrzenia fałszerstwa dokumentu (art. 895 kodeksu postępowania sądowego) sąd może nakazać stronom, aby stawili się przed sądem (wraz z pełnomocnikami procesowymi lub bez takich pełnomocników) celem przedstawienia wszelkich aktów notarialnych, dokumentów i przedmiotów, co do których istnieje podejrzenie, że mogły zostać sfalszowane. Sąd może rozpatrzyć sprawę niezwłocznie lub może zarządzić skierowanie jej do sekretariatu sądu, a następnie przeprowadzić własne dochodzenie lub zasięgnąć opinii biegłego. Na koniec sąd wydaje orzeczenie w sprawie porównania charakteru pisma lub podejrzenia fałszerstwa.

Jeżeli strona złoży wniosek o przeprowadzenie dowodu z zeznań jednego świadka lub większej ich liczby, sąd może zezwolić na przedstawienie takiego dowodu, jeżeli jest on dopuszczalny (art. 915 kodeksu postępowania sądowego). O ile obowiązujące przepisy nie stanowią inaczej, sąd może zarządzić przesłuchanie świadka. Świadców wzywa sekretarz sądowy na co najmniej osiem dni przed terminem przesłuchania. Świadcowie składają przyrzeczenie, po czym są przesłuchiwanymi indywidualnie przez sędziego. Sąd może zadawać świadkowi pytania z urzędu lub na wniosek jednej ze stron. Z zeznań świadka sporządza się protokół, który jest następnie odczytywany i – w razie konieczności – korygowany i uzupełniany, po czym przesłuchanie świadka uznaje się za zakończone.

Sąd może zlecić sporządzenie opinii biegłego w celu rozstrzygnięcia sporu lub uniknięcia postępowania spornego. Opinia taka może dotyczyć wyłącznie ustaleń faktycznych lub porad wymagających wiedzy specjalnej (art. 962 kodeksu postępowania sądowego). Biegły przeprowadza zleczone mu czynności pod nadzorem sądu. Strony przekazują biegłemu wszystkie wymagane dokumenty i spełniają jego wszystkie uzasadnione żądania. Biegły musi przedstawić swoją opinię w terminie wyznaczonym w postanowieniu sądu. Jeżeli opinia biegłego będzie sprzeczna z silnym przekonaniem sądu, sąd nie jest zobowiązany do jej uwzględnienia.

Sąd może, z urzędu lub na wniosek stron, nakazać przeprowadzenie oględzin na miejscu. (art. 1007 kodeksu postępowania sądowego). Oględziny, przy których strony mogą, ale nie muszą być obecne, są przeprowadzane przez sędziego, który zarządził ich przeprowadzenie, lub przez osobę urzędowo wyznaczoną do ich przeprowadzenia. Po zakończeniu oględzin sporządza się sprawozdanie urzędowe zawierające opis wszystkich podjętych czynności i poczynionych ustaleń, które przekazuje się następnie stronom.

2.3 W jakich przypadkach sąd odrzuci wniosek dowodowy strony?

Sąd nigdy nie jest zobowiązany do przyjęcia złożonego przez stronę wniosku dotyczącego przeprowadzenia dowodu. Jeżeli jednak zostanie przekazany wniosek o pomoc sądową, wówczas sąd musi się przeprowadzić dowód, o którym mowa we wniosku (art. 873 kodeksu postępowania sądowego).

2.4 Jakie wyróżnia się środki dowodowe?

W prawie cywilnym przewidziano pięć rodzajów środków dowodowych: dowody z dokumentów, zeznania świadków, domniemania, przyznanie się przez strony oraz oświadczenia złożone pod przysięgą (art. 1316 kodeksu cywilnego).

Dowód z dokumentu (art. 1317 kodeksu cywilnego) może zostać wniesiony w postaci dokumentu urzędowego albo dokumentu prywatnego. Dokument urzędowy jest to dokument, który został sporządzony w formie przewidzianej w ustawie przez właściwego urzędnika państwowego (na przykład notariusza lub urzędnika stanu cywilnego) i który jest uznawany przez strony i osoby trzecie za dowód rozstrzygający, przy czym dowód ten potwierdza istnienie zawartych w nim ustaleń. Zatwierdzony dokument prywatny, który został podpisany przez wszystkie odpowiednie strony i który został sporządzony w liczbie egzemplarzy odpowiadającej liczbie stron, jest uznawany przez strony za dowód rozstrzygający. Dokument pisemny musi zostać sporządzony w przypadku spraw, w których wartość przedmiotu sporu przekracza 375 EUR (art. 1341 kodeksu cywilnego).

Zeznania świadków (art. 1341 kodeksu cywilnego) nie są dopuszczalne w celu obalenia lub uzupełnienia treści dokumentów pisemnych. Jednak w przypadku, gdy jedynymi dostępnymi dowodami pisemnymi są dowody *prima facie* lub gdy przedstawienie dowodu z dokumentu nie jest możliwe, dopuszcza się możliwość przeprowadzenia dowodu z zeznań świadków.

Domniemania (art. 1349 kodeksu cywilnego) to wnioski ustanowione w przepisach prawa lub wyciągnięte przez sąd na podstawie faktu powszechnie znanego w celu ustalenia faktu nieznanego. Domniemania nie mogą mieć wyższej mocy dowodowej niż treść dokumentów pisemnych, ale mogą – podobnie jak zeznania świadków – uzupełniać dowody *prima facie* oraz zastępować dowody z dokumentów, których nie udało się przedstawić.

Do przyznania się przez stronę (art. 1354 kodeksu cywilnego) może dojść w kontekście sądowym albo pozasądowym. Przyznanie się w kontekście sądowym oznacza złożenie przez stronę lub przez jej upoważnionego pełnomocnika oświadczenia przed sądem, na które można powołać się przeciwko tej stronie. Przyznanie się w kontekście pozasądowym nie podlega żadnym wymogom proceduralnym.

Jedna ze stron może zobowiązać drugą stronę do złożenia oświadczenia pod przysięgą – oświadczenie rozstrzygające (art. 1357 kodeksu cywilnego) – lub może zarządzić je sąd. Jeżeli chodzi o oświadczenie rozstrzygające, uznaje się je za dowód przemawiający wyłącznie na korzyść lub niekorzyść osoby, która wystąpiła o jego złożenie.

Kwestia dowodów w sprawach handlowych (art. 25 kodeksu handlowego) nie jest uregulowana, ale w przypadku umowy sprzedaży istnieje szczególny rodzaj dowodu, mianowicie faktura z potwierdzeniem zapłaty. Przedsiębiorca może zawsze wykorzystać fakturę z potwierdzeniem zapłaty jako ważny dowód, podczas gdy inne dokumenty pisemne, jeżeli mają służyć jako dowód, muszą pochodzić od strony przeciwnej.

2.5 Jakie metody stosuje się w celu uzyskania dowodów ze świadków i czym się one różnią od środków uzyskiwania dowodów z biegłych? Jakie obowiązują zasady w odniesieniu do składania dowodów pisemnych i ekspertyz/opinii biegłych?

Zgodnie z przepisami kodeksu cywilnego zeznania świadków uznaje się za niezależny środek dowodowy; aspekty proceduralne związane z przeprowadzaniem tego dowodu są omówione w kodeksie postępowania sądowego. Opinia biegłego stanowi wyłącznie jeden ze sposobów umożliwiających uzyskanie dowodu i jest regulowana przepisami kodeksu postępowania sądowego. Strony mogą zwracać się do sądu o powołanie świadków, nie mogą jednak wyznaczać biegłych z własnej inicjatywy. Uprawnienie to przysługuje wyłącznie sądowi.

Dowody z dokumentów mają moc dowodową i sąd ma obowiązek uwzględnić ich treść, nie obejmuje to jednak opinii biegłych i przygotowanych przez nich ekspertyz. Jeżeli opinia lub ekspertyza biegłego stoi w sprzeczności z przekonaniem sędziego, nie jest on zobowiązany do ich uwzględnienia (art. 986 kodeksu postępowania sądowego).

2.6 Czy istnieją silniejsze i słabsze środki dowodowe?

Uregulowane środki dowodowe podlegają pewnej hierarchii. Najwyższą pozycję w hierarchii zajmują przyznanie się strony i oświadczenie złożone pod przysięgą. Dowód z dokumentu zawsze zajmuje wyższe miejsce w hierarchii niż zeznania świadków i domniemania. Dokumenty urzędowe (akty notarialne) stanowią rozstrzygający dowód potwierdzający ustalenia między stronami oraz względem osób trzecich, natomiast dokument prywatny, który został dopuszczony jako dowód stanowi dowód rozstrzygający, który potwierdza wyłącznie ustalenia między stronami. Na zeznania świadków i domniemania można powoływać się jedynie w przypadku, gdy dowody z dokumentów są niekompletne lub gdy przedstawienie dowodu z dokumentu potwierdzającego istnienie zobowiązania jest niemożliwe.

2.7 Czy udowodnienie określonych faktów wymaga oznaczonych środków dowodowych?

W zależności od tego, czy dany stan faktyczny podlega prawu cywilnemu czy handlowemu, prawo dowodowe jest mniej lub bardziej ściśle uregulowane.

Zgodnie z prawem cywilnym dokument urzędowy lub dokument prywatny musi zostać przedłożony w odniesieniu do wszystkich spraw i transakcji, których

wartość przekracza 375 EUR (art. 1341 kodeksu cywilnego). Jedynie takie dokumenty są dopuszczalne jako dowód; zeznania świadków i domniemania są niedopuszczalne. Natomiast w sprawach handlowych zeznania świadków i domniemania są zasadniczo dopuszczalne w celu obalenia lub uzupełnienia treści dokumentów.

2.8 Czy świadkowie są zobowiązani przepisami prawa do zeznawania?

Nie, przesłuchania świadków odbywają się na wniosek stron lub jeżeli sąd tak zarządzi (art. 915–916 kodeksu postępowania sądowego).

2.9 W jakich przypadkach mogą odmówić składania zeznań?

Jeżeli świadek wezwany do złożenia zeznań powołuje się na zgodne z prawem podstawy odmowy składania zeznań, kwestię tę rozstrzyga sąd. Za uzasadnioną podstawę odmowy składania zeznań uznaje się m.in. zobowiązanie świadka do zachowania tajemnicy zawodowej (art. 929 kodeksu postępowania sądowego).

2.10 Czy osoba, która odmawia złożenia zeznań, może być ukarana lub zmuszona do zeznawania?

Osoba wezwana do sądu w charakterze świadka ma obowiązek stawienia się w sądzie. W przypadku niestawiennictwa sąd, na wniosek jednej ze stron, może wezwać taką osobę do stawienia się w sądzie przez doręczenie jej wezwania przez komornika sądowego. Zgodnie z przepisami prawa karnego osoba wezwana na świadka, która nie stawia się w sądzie, podlega karze grzywny (art. 926 kodeksu postępowania sądowego).

2.11 Czy przewiduje się, że od niektórych osób nie można uzyskać dowodów?

Zeznania świadka jest nieważne, jeżeli składa je osoba, która nie spełnia wymaganych kryteriów określonych w prawie (art. 961 pkt 1 kodeksu postępowania sądowego).

Małoletniego poniżej piętnastego roku życia nie można przesłuchiwać pod przysięgą. Wszystkie składane przez niego oświadczenia mają wyłącznie charakter informacyjny (art. 931 zdanie pierwsze kodeksu postępowania sądowego).

Małoletni dysponujący wymaganą zdolnością postrzegania może zostać przesłuchany przez sędziego lub przez osobę wyznaczoną przez sędziego w dowolnym dotyczącym go postępowaniu albo na wniosek małoletniego, albo na żądanie sądu, choć w tym drugim przypadku małoletni może odmówić składania zeznań (art. 931 pkt 3–7 kodeksu postępowania sądowego).

Zstępni nie mogą zostać przesłuchani w sprawach, w których stroną są ich wstępni (art. 931 zdanie drugie kodeksu postępowania sądowego).

2.12 Jaką rolę odgrywa sędzia i strony w przesłuchaniu świadka? W jakich warunkach można przesłuchać świadka w trybie wideokonferencji lub za pośrednictwem innych środków technicznych?

Strony nie mogą zwracać się do świadków bezpośrednio ani przerywać im i każdorazowo muszą kierować swoje wypowiedzi do sędziego (art. 936 kodeksu postępowania sądowego). Sędzia może, z urzędu albo na wniosek strony, zadawać świadkowi wszelkie pytania, które pomogą wyjaśnić lub uzupełnić materiał dowodowy (art. 938 kodeksu postępowania sądowego).

Dopuszczalne są zeznania pośrednie; nie jest to sprzeczne z żadnymi przepisami ustawowymi ani z żadną zasadą prawną. Ponadto zgodnie z art. 924 kodeksu postępowania sądowego w przypadku gdy świadek nie może stawić się przed sądem osobiście, sędzia może podjąć decyzję o przeprowadzeniu dowodu w miejscu faktycznego pobytu świadka.

3 Ocena dowodów

3.1 Czy istnieją ograniczenia nałożone na sąd dotyczące uwzględniania przez sąd w orzeczeniu dowodów, które zostały zebrane przez stronę niezgodnie z prawem?

Dowody uzyskane w sposób niezgodny z prawem nie mogą zostać wykorzystane w postępowaniu. Wydając orzeczenie, sędzia nie może zatem wziąć takich dowodów pod uwagę. Dowody uzyskane z naruszeniem prywatności, tajemnicy zawodowej lub poufności korespondencji zostały uzyskane w sposób niezgodny z prawem i w związku z tym są niedopuszczalne.

3.2 Czy moje oświadczenie, jako strony w sprawie, uznaje się za dowód?

Dokumenty pisemne pochodzące od strony nie mogą zostać wykorzystane jako dowód na korzyść tej strony. Jedynie w prawie handlowym faktura (przyjęta przez klienta) poświadczająca dokonanie sprzedaży jest dopuszczalna jako dowód, który przedsiębiorca może przedstawić, aby dowieść swoich racji, mimo iż dokument ten pochodzi od tego przedsiębiorcy. Jako dowód transakcji między przedsiębiorcami sąd może dopuścić prawidłowo prowadzone księgi rachunkowe.

Przyznanie się do złożenia przez stronę lub przez jej pełnomocnika oświadczenia przed sądem. Oświadczenie takie stanowi dowód rozstrzygający przeciwko osobie, która je złożyła.

Ostatnia aktualizacja: 15/12/2014

Za wersję tej strony w języku danego kraju odpowiada właściwy punkt kontaktowy Europejskiej Sieci Sądowej (EJN). Tłumaczenie zostało wykonane przez służby Komisji Europejskiej. Jeżeli właściwy organ krajowy wprowadził jakieś zmiany w wersji oryginalnej, mogły one jeszcze nie zostać uwzględnione w tłumaczeniu. ESS ani Komisja Europejska nie ponoszą odpowiedzialności za wszelkie informacje, dane lub odniesienia zawarte w tym dokumencie.

Informacje na temat przepisów dotyczących praw autorskich, które obowiązują w państwie członkowskim odpowiedzialnym za niniejszą stronę, znajdują się w informacji prawnej.